

བོད་སྐད་ཆོས་མཛོད་ཆེན་མོ།

藏漢大辭典

བོད་ཀྱི་ཆེ་བ་མཛོད་ཆེན་མོ།
藏漢大辭典

ཉེ་ཆ

༡—༩

ཁང་དབྱི་སྐད་གྲིས་གཙོ་ལག་ན་

བཞེས་ནས་ཙམ་སྒྲིག་བྱས་པ།

张 怡 荪 主 编

འགྲོ་བཞུགས།

《ཐོད་ཀྱི་ཆོག་མཛོད་ཆེན་མོ་》འདི་ནི་སྐད་ཡིག་གཉིས་ཀ་གཞིར་བཞག རིག་པའི་གནས་
ནམས་འདུས་པའི་སྒྲ་འཛོམས་ཀྱི་རང་བཞིན་ལྡན་པའི་ཐོད་ཀྱི་ཅུ་འགྲེལ་གཉིས་ལྡན་གྱི་ཆོག་མཛོད་
ཅིག་དང་། རིག་གནས་ཀྱི་ཡན་ཆད་འབྲིང་རིམ་ཡན་ཆད་ཀྱི་སྒྲིག་པ་པོ་ནམས་ཀྱིས་ཐོད་ཡིག་གི་
དཔེ་ཆ་ལྟ་བུར་བཀོལ་བདེ་བའི་སྐད་དུ་བསྒྲིགས་པ་ཞིག་ཡིན། འདིར་བསྟུས་པའི་ཐ་སྟད་ཡོངས་
རྒྱུགས་བསྟོམས་ན་ལུ་ཁྲི་སྟུམ་སྟོང་ལྷག་ཙམ་ཡོད།

སྐད་ཡིག་གཉིས་ཀྱི་དབྱུང་གཞིའི་ཡིག་ཆ་གཙོ་བོ་ནི། ཐོད་ཀྱི་དག་ཡིག་དང་། སྟུམ་རྟགས།
བད་རྟིང་། མིང་གི་ནམ་གངས། ལེགས་སྦྱར་དང་ཐོད་སྐད་ཤན་སྦྱར་བཅས་ཀྱི་ཁྲོད་དུ་གསལ་བའི་
མིང་བད་དང་དེའི་མཆན་འགྲེལ་ནམས་ལས་བདུས་ཤིང་། དེ་མཚུངས་རྩམ་རིགས་གཞན་དག་ནང་
དུ་གསལ་བའི་མིང་རྒྱང་དང་། ཆོག་ ཆོག་གྲུབ། གཏམ་དཔེ་ཁག་གཅིག་ཀྱང་བདུས་ཡོད། རིག་
གནས་ཀྱི་མིང་བདའི་དབྱུང་གཞིའི་ཡིག་ཆ་ནི། རྩམ་ཡིག་དང་། ལོ་རྒྱུས། ས་དབྱུང་བཅས་ལས་
བདུས་པར་མ་ཟད། ད་དུང་རིག་གནས་ཁག་གཅིག་རྩལ་དུ་བརྟོན་ཏེ་ཟབ་འཇུག་བྱས་ཡོད། དཔེར་
ན། རྒྱ་ཅིས་རྒྱར་ལ་བཙུག་གཞིའི་གོ་དོན་ཡོད་ལ། ཇི་ལྟར་བཙུག་ཆུལ་ཡང་ཡོད་པ་དང་། གས་
རིག་སྒྲན་དབྱུང་རྒྱར་ལ་རིགས་པའི་གཞུང་ལུགས་ཡོད་ལ། བད་བཅས་ཐབས་རྒྱར་གྱི་ལག་ལེན་
དངོས་སྟངས་ཀྱང་ཡོད། ཆད་མའི་རྒྱར་ལ་རྒྱ་དཀར་ནག་ནས་བསྒྱུར་པའི་ཆད་མའི་རིག་གཞུང་
ལས་བདུས་པ་ཡོད་ལ། ཐོད་རང་གཞུང་གི་བསྟུས་གྲ་དང་། རྟགས་རིགས། སྒྲ་རིགས་བཅས་ལས་
བདུས་པའང་ཡོད། བད་དོན་རིག་པའི་མིང་བད་ནི་སྟོན་དང་ད་ལྟའི་ཡིག་ཆའི་ཁྲོད་དུ་ཤིན་དུ་ཁྱབ་
ཅི་བས། འདིར་རིག་གནས་ནམས་ལས་དམིགས་སུ་བྱེ་ཞིང་གཙོ་གནད་དུ་བཟུང་སྟེ་གཞུང་ཆེན་དག་

གི་འགྲོས་དང་བསྐྱུན་པར་བརྟེན་མང་ཅམ་ཞིག་བདུས་ཡོད། རྟོན་གཅིག་མིང་གི་རྣམ་གྲངས་ཅན་གྱི་མངོན་བརྗོད་ཀྱང་མི་ཉུང་བ་ཞིག་བདུས་ཡོད། ཆིང་རྒྱལ་རབས་སྐབས་ཀྱི་བཀའ་ཤིག་དང་ཡིག་ཆ་དུ་ཉར་བའི་གཞུང་ཡིག་དང་། གཞུང་ཞབས་དཔོན་རིགས་ཀྱིས་བཀོལ་བའི་མིང་ཆིག་བྲད་པར་ཅན་རྣམས་ཀྱང་འོས་བསྐྱུན་གྱིས་བདམས་ནས་བདུས་ཤིང་། བླ་སྟོན་དང་དེ་དག་ལ་མཆན་འབྲེལ་ཡང་བདུབ་ཡོད། གཞན་ཡང་བོད་ཀྱི་ཡུལ་སྤྱོད་གོམས་གཤིས་དང་ལག་ཤེས་བཟོ་ལས། ཡོ་བྱད་གོས་རྒྱ། བཟོ་རྩལ་འཇུགས་སྒྱུ། དབྱ་ཁལ་མངག་གཞུག་ བོགས་བུན་བསྐྱི་གཡར་བཅས་ལ་བཀོལ་རྒྱའི་སྟེང་དང་། དེ་མིན་ངག་རྒྱན་དུ་བྲབ་པ་ཅམ་ལས་ཡིག་ཆའི་ཁྲིད་དུ་མི་སྣང་བའི་བླ་སྟོན་རྣམས་དམངས་ཁྲིད་ཀྱི་ངག་ལས་བདུས་ཏེ་བཀོད་ཡོད། ས་ཁུལ་སོ་སོའི་ཡུལ་སྟོན་དང་། བཅིངས་འགྲོལ་བྱང་བའི་རྗེས་སུ་གསར་དུ་བསྐྱར་བའི་མིང་བརྟེན་རྣམས་ཉུང་ཟད་ཅམ་ལས་བདུས་མིང་།

ཀྱང་དབྱང་འགོ་བྱིད་སྒོ་མཐུན་གྱི་བུམས་བཅའི་ཐུགས་འཁྲུང་འོག་《བོད་རྒྱ་ཆིག་མངོན་ཆེན་མོ་》རྩམ་སྒྲིག་གི་ལས་རྟོན་དེ་ ༡༩༥༤ ལོར་བསྐྱར་དུ་འགོ་བཙུགས་ཤིང་། ལོ་དེའི་ཟླ་བ་ལྔ་པར་རྒྱལ་ཁབ་མི་རིགས་རྟོན་གཙོ་བོ་ལྷ་ཡོན་ལྷན་ཁང་དང་རྒྱལ་ཁབ་དཔེ་སྐྱུན་ཅུས་ཀྱིས་གཙོ་སྐྱོང་གནང་འོག་ཁྲིབ་དུའུ་རུ་རྩམ་སྒྲིག་ལས་རྟོན་གྱི་བཞུགས་མཉམ་གྲོས་ཆོགས་བསྐྱས་ཏེ་འགོ་བྱིད་ཆོ་རུང་བཙུགས། སི་ཁྲོན་ཞིང་ཆེན་མི་རིགས་རྟོན་གཙོ་བོ་ལྷ་ཡོན་ལྷན་ཁང་གི་ཀྱུའུ་རེན་བཀྲ་ཤིས་ཆེ་རིང་འགོ་བྱིད་ཆོ་རུང་གི་ཆོགས་གཙོ་བོ་བསྐྱོ་གཞག་གནང་། ཁོང་གིས་ཆོ་རུང་ཡོངས་ཀྱི་སྒོ་མཐུན་རྣམས་ལ་འགོ་བྱིད་མངོན་དེ་རྩམ་སྒྲིག་གི་ལས་རྟོན་སྤེལ། ༡༩༥༩ ལོར་《བོད་རྒྱ་ཆིག་མངོན་ཆེན་མོ་(བསམ་འཆར་གྱི་བྱེད་མ་ཡིག)》པར་དུ་བསྐྱུན། དེ་མང་གཞིར་བཞག་ཏེ་གསལ་བསྐྱེད་དང་བཅས་སྒྲིག་བྱས། ལོ་ལྔའི་རིང་ལ་བོད་དང་རྒྱ་རིགས་སྒོ་མཐུན་རྣམས་ཀྱིས་བུན་མང་དུ་འབད་བརྩོན་བྱས་ཏེ་ཆིག་མངོན་གྱི་ནང་རྟོན་སྟར་ལས་ཐུན་སུམ་ཆོགས་པ་དང་སྐྱུས་ཆད་ཀྱང་རྗེ་མཐོར་བྱང་ནས་གཞི་རྩའི་ཐོག་སྟོན་དཔགས་ཀྱི་དམིགས་ཆད་དེ་འབྲུབ་བྱུང་བ་བྱུང་།

དེའི་འདི་རྩམ་སྒྲིག་བྱེད་སྐབས་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་དང་། སི་ཁྲོན་ཞིང་ཆེན་མི་རིགས་ཞིབ་འཇུག་སྒྲུལ་ བོད་རྒྱུངས་ཀྱི་ཆོགས་ཆན་རིག་ཁང་། ཀྱང་གོ་སྒྲི་ཆོགས་ཆན་རིག་ཁང་གི་མི་རིགས་ཞིབ་འཇུག་སྒྲུལ་ ཀྱང་དབྱང་མི་རིགས་སྟོབ་བྱ་ཆེན་མོ་སྐགས་མི་རིགས་སྟོབ་བྱ་ཆེན་མོ་ཁག་

ཨ། བྱིན་ཏུ་ཆན་རིག་ལག་ཅལ་སྒྲིབ་གྲུ་ཆན་མ། སི་ཁྱོན་ཞིང་ཆན་གྱི་དཀར་མཛེས་དང་རྩ་བ་
བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ་གཉིས་བཅས་དང་། བོད་རིགས་ཀྱི་མཁས་དབང་གྲགས་ཅན་ཆེ་ཏན་
ཞབས་དྲུང་དང་། དྲུང་དཀར་སྒྲོ་བཟང་ཕྱིན་ལས། དམ་དག་བསམ་གཏན་ནམས་ཀྱིས་དབྱེས་ཆོར་
ཆན་པོས་ཡི་རང་དང་རྩགས་རམ་གནང་བྱུང་། འདིར་ང་ཆོས་ལས་ཁྲུངས་དེ་ནམས་དང་མི་སྣ་དེ་
དག་ལ་སྤྱིང་ཐག་པ་ནས་གྲུས་པ་ཆན་པོས་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་བྱ་བྱ་ཡིན།

ཆོག་མཛད་ཆན་མ་འདི་ཉིད་ནི་རིག་གནས་མཐའ་དག་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་ཁར། ཙམ་སྤྱིག་
མཁན་ནམས་ཀྱི་ཡན་ཏན་ལ་ཆད་གཟུང་ཡོད་ཀྱིན་དེབ་འདིའི་ནང་སྐྱོན་དང་ནོར་འཁུལ་མི་ཉུང་བ་
ཞིག་ཡོད་ངེས་པས་ཀྱང་ཆེའི་སྤྱིག་པ་པོ་ནམས་ཀྱིས་སྐྱོན་བཟོད་དང་ནོར་བཅས་མཛད་རྩགས་ཞེས་ང་་
ཆོས་སྤྱིང་ནས་གསལ་བ་འདྲེབས་པ་ལགས།

《བོད་ཀྱི་ཆོག་མཛད་ཆན་མ》ཙམ་སྤྱིག་ཆེ་ཆུང་གིས།

༡༩༩༧ ལོའི་ཟླ་ ༡༡ བར་བེ་ཅིན་དུ་བྲིས།

前 言

《藏汉大辞典》是一部以语词为主兼收百科的综合性藏汉双解辞书，供中等以上文化程度的读者阅读藏文典籍使用。全书所收词目，共约五万三千余条。

语词部分的资料，主要来自藏文正字学、语法学、古字书、异名字典和梵藏字典等集中论述语文词汇的专著及其注疏；同时也采撷了散见于其他著作中的单词、复词、成语等。百科词汇的资料，除文学、历史、地理等外，还重点深入到了一些有关学科。如藏历，既涉及了概论，也涉及了计算。藏医、藏药，既涉及了理论，也涉及了临床治疗。因明，既涉及由梵汉译藏的量学，也涉及到藏文原著的集类学(འཕྲུལ་ཁྲུ)、因类学(རྟགས་རྟགས)和心类学(སྒྲ་རྟགས)。佛学词汇在古今文献里出现甚为广泛，本书系统地较多地进行了收集。同义异名的藻饰词，收集亦多。清代噶厦、益仓所存公文档案，所有官厅术语，颇具特色，也酌量选收，立目加注。此外，藏区风俗习惯、手工生产、器用服饰、工艺建筑、赋税差徭、租赁借贷等诸行话，只流行于口头、从不见诸经传之词，亦从民间采录，载入书中。至于各地口语和解放以来的新译词汇，则选收较少。

在中央领导同志的亲切关怀下，《藏汉大辞典》于1978年重新恢复编纂工作。是年五月，国家民族事务委员会和原国家出版局，在成都主持召开了编纂工作座谈会，成立了领导小组，任命原四川省民族事务委员会主任扎西泽仁为组长，领导全组同志展开编纂工作。1979年，出版了《藏汉大辞典(征求意见稿)》，以此为基础，进行补充和修订。

五年来，由于藏、汉等民族编纂人员的共同努力，辞典内容更加丰富，质量也有较大的提高，基本上达到了预期的目的。

本书在编纂过程中，得到民族出版社、四川省民族研究所、西藏社会科学院、中国社会科学院民族研究所、中央民族学院等五所民族学院、成都科学技术大学、四川省甘孜、阿坝两个藏族自治州，以及藏学界知名人士，如才旦夏茸、东噶·洛桑赤列、毛尔盖·桑木旦等的热情赞助。在此，我们敬向这些单位和个人表示衷心的感谢。

这部大辞典涉及多种学科，限于编纂人员的水平，书中的缺点和错误一定还有不少。我们诚恳地希望广大读者批评指正。

《藏汉大辞典》编纂组

1984年11月于北京

ཐེང་གཞི།

《ཐོད་ཀྱི་ཆོག་མཛོད་ཆེན་མོ་(བསམ་འཆར་བྱ་བྱེད་མ་ཡིག)》འདི་ནི་《ཐོད་ཀྱི་སྐད་གཉིས་གན་སྐར་གྱི་བད་འབྲེལ་ཆོག་མཛོད་ཆེན་མོ་》ཡི་མ་ཕྱི་རྟེ། སི་ཁྲོན་ཞིང་ཆེན་མི་རིགས་དོན་གཙོད་ཨུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་དང་ཞིང་ཆེན་རིག་གནས་ཚུས་ཀྱིས་ཕྱོས་གཞི་བཏོན་པ་ལྟར་ཀྱུལ་ཁབ་མི་རིགས་དོན་གཙོད་ཨུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་དང་ཀྱུལ་ཁབ་དབུ་སྐྱོན་ཚུས་ཀྱིས་ཐག་བཅད་དེ། 《ཐོད་ཀྱི་ཆོག་མཛོད་ཆེན་མོ་》ཡི་ཙམ་སྒྲིག་ཚུང་གིས་མི་ཤུགས་ཁག་གཅིག་ཙམ་འཇུགས་བྱས་ནས་སྐར་ལས་ཀ་མཆམས་བཞག་སྐབས་འཕྲོ་ལུས་པའི་བཞི་ཆ་གཅིག་ཙམ་ལ་ལེགས་སྒྲིག་བྱས་ཐོག་ལེགས་འགྱུ་བྱེད་པ་དང་ཆབས་ཅིག་པར་དུ་བསྐྱུན་པ་ཞིག་ཡིན།

མ་ཕྱི་ཙམ་སྒྲིག་ལས་ཀ་དེ་དུས་རབས་ཕྱེད་ཙམ་རིང་ལ་འགྲོ་ལམ་དཀའ་ཆགས་ཆེ་ཞིང་ཀྱག་ཀྱོག་མང་པོ་ཞིག་བརྒྱད་ཡོད། ཀྱང་གོ་གྲང་ཁན་ཏང་གི་འགོ་ཁྲིད་འོག་དང་། སློ་མཐུན་ཏང་ཞེས་མིང་དང་ཀྱང་དབྱང་དང་ས་གནས་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་དག་གི་བྱམས་བཅའི་ཐུགས་ཁུར་རང་ལ་བརྟེན་ནས་ཆོག་མཛོད་འདིའི་ཙམ་སྒྲིག་ལས་ཀ་སྐར་གསེལ་ཡོང་བྱུང་། མ་ཕྱི་པར་སྐྱོན་བྱེད་རྒྱུའི་ལས་ཀ་གཞི་ནས་སྐྱབ་བྱུང་པ་བྱུང་། འདི་ནི་རང་ཀྱུལ་གངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་དེང་རབས་རིག་གནས་འཇུགས་སྐྱོན་ནང་གི་དོན་ཆེན་ཞིག་རེད།

སྐར་ ༡༩༢༤ ལོ་ནས་བཟུང་ཐོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་ཆེད། ངས་ཐོད་ཀྱི་ཆོག་མཛོད་ཆེན་མོ་ཞིག་བྲིས་ནས་ཀྱི་ཐོད་ཀྱི་རིག་གནས་བརྗེ་རེས་བྱེད་རྒྱུའི་ཡོ་བྱད་ཅིག་ཡོང་རྒྱུའི་སེམས་ཐག་བཅད་པ་ཡིན། དང་ཐོག་ངས་ཐོད་ཡིག་སྐྱངས་ཤིང་། དེ་རྗེས་ལས་ཕྱོགས་ནམས་དང་ལྷན་ཅིག་དུ་ཀྱུལ་ཁབ་ནང་ཁྲུལ་ཆིང་ཀྱུལ་རབས་ནས་བཟུང་པར་དུ་བསྐྱུན་པའི་ཐོད་ཀྱི་ཆོག་མཛོད་འཆོལ་བསྐྱུད་དང་འབྲེལ་ཕྱི་ཀྱུལ་གྱིས་པར་དུ་བསྐྱུན་པའི་ཐོད་ཡིག་དབྱད་གཞིའི་ཡིག་ཆ་བསྐྱར་ནས་བཅད་སྤྱོད་བྱས་པ་དང་། སྤྱི་ཆོགས་རྫིང་པར་གངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་རིག་གནས་ལ་མནར་གཙོད་གཏོང་བའི་སྐབས་སུ་ང་རྒྱ་འབྲོངས་ལྷན་རིང་བྱས་པར་བརྟེན་ནི་འགོག་དམག་འབྲུག་གི་དུས་མཇུག་དུ་ཐོད་ཀྱི་ཆོག་མཛོད་ཀྱི་མ་ཕྱི་ཞིག་ལེགས་འགྱུ་བྱེད་པར་ཁྱོད་བརྗོད་པ་དེ་བཅུ་ཐམ་པ་ཡོད།

པཅིངས་འགྲོལ་བཏང་རྗེས། ༡༩༥༡ ལོ་ནས་འགོ་བཙམས་དྲི་ང་ཆོས་སེཾ་སྐོན་སྦྲུལ་གྱ་ཆེན་མོ་
དང་ཀྲང་གོ་ཆེན་རིག་ཡོན་སེཾ་སྐོན་ཡན་ལག་ཡོན་དང་ལྷན་འགོ་བཙུང་འགོ་བཙུང་གསལ་མ་ཕྱི་ལ་བཟོ་
བཅོས་ཐེངས་ཁ་གསལ་བརྒྱུ་བ་ཡིན། ༡༩༥༤ ལོར་སེཾ་སྐོན་ཆེན་རིག་ཡོན་ལག་ཡོན་གྱི་བཀའ་མངགས་
ལྟར་ངས་ཆོག་མཛོད་ལས་དོན་ཆོ་རྒྱུ་གཅིག་བཙུང་ནས་ལྷ་སར་ཕྱིན་པ་ཡིན། བོད་རང་སྤྱི་
ཚུངས་གྱི་དང་ལྷ་དང་སྤྱི་བས་དེའི་རང་སྤྱི་ཚུངས་གྲ་སྤྱི་གྱི་ལྷ་ཡོན་ལྷན་ཁང་གི་ཐད་ཀའི་འགོ་བཙུང་
དང་འབྲེལ་ཡོད་སྡེ་ཁག་དག་གིས་རྒྱུ་སྤྱི་རྒྱལ་སྤྱི་གསལ་ཆེན་གནང་འོག བོད་རྒྱ་ཆོས་སྤྱི་གསལ་སྤྱི་
བཟུན་དྲུ་མ་ཕྱི་རི་རྒྱ་སྐོན་དང་ཐ་སྤྱི་བཟུ་རྒྱུ་གཞི་སྐོན་ཆེ་རུ་བཏང་ནས་《བོད་རྒྱ་སྤྱི་གཉིས་
ཤན་སྤྱི་བཙུང་འབྲེལ་ཆོག་མཛོད་ཆེན་མོ་》ཡི་དབྱུང་གཞིའི་ཡིག་ཆ་བཟུ་རྒྱུ་འཆར་གཞི་དང་
ཆོག་མཛོད་སྤྱི་གསལ་བཙུང་བཙུང་དུ་ལག་ལེན་བྱེད་རྒྱུ་ཆོག་མཆན་གནང་འོགས་ལྷན་པ་ཡིན།

ཡིག་སྤྱི་ཐད་ལ། དག་ཡིག་བཙུང་སྤྱི་དང་། ལྷན་དག་མཛོད་བཙུང་། གསལ་རིག་ཅིས་རིག་
བྱིས་ཡིག་གཞུང་ཡིག་གཏན་ཆོགས་རིག་པ། སྤྱི་རིག་པ། ཆོས་ལུགས་གྱི་མཆན་ཉིད་རིག་པ་
བཙུང་གྱི་ནང་ནས་ཐ་སྤྱི་འབྲེལ་ཆེན་བཟུས་ཡོད་པ་དང་། ཡལ་སྤྱི་གྱི་ཐད་ལ། པཅིངས་འགྲོལ་
བཏང་རྗེས་གསལ་དུ་བཟུར་པའི་ཐ་སྤྱི་དང་། ས་ཆའི་མིང་། གཏན་དཔེ། སྤྱི་ལྷན་གྱི་ཐོན་
སྤྱི་ལག་ཆལ་དང་ལྷན་སྤྱི་གོ་མས་གཞིས་བཙུང་གྱི་མི་དམངས་མང་ཆོགས་གྱི་ཁ་རྒྱུ་དུ་བྱུ་
པའི་ཐ་སྤྱི་ནམས་བཟུས་པ་ཡིན། དུས་ལྷན་ལོ་བཞི་ཙམ་གྱི་རིང་ལ་སྐོན་བཙུ་མས་ཐ་སྤྱི་བཙུང་བྱི་
ལྷན་ཙམ་བཟུས་ཡོད། ༡༩༥༢ ལོར་སྐོན་དུ་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ཆོས་སྤྱི་གསལ་འགོ་བཙུང་གིང་། ༡༩༥༣ ལོ་
ནས་བཟུང་ཆོག་མཛོད་གྱི་ལས་ཀ་དེ་སེཾ་སྐོན་ཞིང་ཆེན་མོ་རིགས་དོན་གཅོད་ལྷ་ཡོན་ལྷན་ཁང་དང་
སེཾ་སྐོན་ཞིང་ཆེན་མོ་རིགས་ཞིབ་འཇུག་སྤྱི་འགོ་བཙུང་གནང་རྒྱ་བཟ། ༡༩༥༤ ལོར་ཀྲང་དབྱུང་
མི་རིགས་དོན་གཅོད་ལྷ་ཡོན་ལྷན་ཁང་གིས་ཤེ་ཅིན་དུ་ང་ཆའི་ལས་དོན་གྱི་སྤྱི་ཐེང་གསལ་ཐོག་
ཆོག་མཛོད་གྱི་དོན་དུ་བཟུ་འཆོག་བཟུས་པའི་བཞུགས་མོལ་ཆོགས་འདུའི་ཐོག་དང་། ཀྲང་དབྱུང་མི་
རིགས་དོན་གཅོད་ལྷ་ཡོན་ལྷན་ཁང་གིས་མིང་རྟགས་བཀོད་ནས་བཀྲམ་པའི་བཞུགས་མོལ་ཆོགས་
འདུའི་གནད་བཟུས་ནང་《བོད་རྒྱ་སྤྱི་གཉིས་ཤན་སྤྱི་བཙུང་འབྲེལ་ཆོག་མཛོད་ཆེན་མོ་》ཡི་
གནའ་དེང་གཉིས་མཐོང་དང་གནའ་བཟང་དེང་སྤྱི་གྱི་ཆོས་སྤྱི་གྱི་ཐོན་སྤྱི་ལས་ཐོག་ནང་
དོན་འཕྲི་སྤྱི་གྱི་སྤྱི་གྱི་ཆ་དོན་བཟུན་གཏན་འབེབས་བཟུས་པར་མ་ཟད། ཁག་བཞོས་ནས་
ཅིས་འབྲེལ་ལྷན་དེ་ཤེ་ཅིན་མི་རིགས་དཔེ་སྤྱི་ཁང་གིས་ཆོད་ལྷན་དེབ་ཆོག་སྤྱི་ཐམ་པ་པར་དུ་
བཟུན་རྒྱུ་གཏན་འབེབས་བཟུས། མཚུབ་སྤྱི་དེ་དག་ལ་གཞིགས་དེ་ཐུ་མཐུད་ནས་འབད་བཙོན་ལོ་

གཉིས་ལྷག་ཙམ་བྱས་ཤིང་ཆོག་མཛོད་འདི་དེ་དོ་ལོ་ལགས་པཅས་གང་འཆམས་བྱུང་བས། མཐར་ཐ་
 ལྷན་ཁྱིམ་ཉེ་བ་ཞིག་བྱུང་ནས་ད་ཡིད་ཀྱི་གཞི་བྱོན་དང་སྒྲིག་སྤངས་འདི་ཤོག་མར་ཆགས་སོང་།
 “རིག་གནས་གསར་བརྗེ་ཆེན་པོའི”སྐབས། ཡིན་པའི་དང་“མི་བཞི་ཤོག་ཁག”གིས་འགོག་
 རྒྱན་དང་གཏོར་བཞུག་བཏང་བའི་རྒྱན་གྱིས་ཆོག་མཛོད་ཀྱི་ལས་ཀ་དེ་ལྷན་རིང་མཆམས་འཛོག་བྱེད་
 དགོས་བྱུང་། ༡༩༥༥ ལོའི་དབྱིད་དུས་སུ་ཀྲུལ་ཁབ་དཔེ་སྐྱུན་ཅུས་ཀྱིས་འབྲེལ་ཡོད་བོད་ཡིག་ལས་ཀ་
 བྱེད་མཁན་བསྐྱས་ནས་ཚུམ་སྒྲིག་གི་ལས་དོན་དེ་ཁོའི་དུཅུ་ཅུ་སྤར་གསེབ་བྱེད་ཅིས་བྱས་ནས་ཟླ་བ་
 གསུམ་བཞི་ལས་མ་སོང་བར་མི་སྣ་ནམས་ཡང་བསྐྱར་ཁ་འཕྲོར་སོང་། ན་ནིང་ཡོ་མཁུག་དུ་ངས་སློ་
 མཐུན་ཉིང་ཞེའི་ཡིང་དང་སློ་མཐུན་ཟུང་དབྱི་ལ་ཡི་གེ་བཏང་ནས་རང་གི་རེ་འདུན་ལྷན་པ་དེར་སློ་
 མཐུན་ཉིང་ཞེའི་ཡིང་དང་། སློ་མཐུན་ཟུང་དབྱི་དང་སློ་མཐུན་ལུ་ལན་ཟུ་ནམ་གསུམ་སྐྱོ་རོ་མས་
 མཆན་བཀོད་མཁུག་རྒྱན་གནང་བ་རེད། འདི་ཡོ་ཟླ་བ་གཉིས་པར་ཀྱང་དབྱང་འཐབ་ཕྱོགས་གཅིག་
 ཟུར་བུ་དང་ཀྲུལ་ཁབ་དཔེ་སྐྱུན་ཅུས་ཀྱིས་《བོད་ཀྱི་སྐད་གཉིས་ཤན་སྐྱར་གྱི་བདེ་འབྲེལ་ཆོག་མཛོད་
 ཆེན་མོ་》ཡི་ཚུམ་སྒྲིག་ལས་ཀ་སྤར་གསེབ་བྱེད་རྒྱུའི་གནད་དོན་སློར་སློ་མཐུན་ཉིང་ཞེའི་ཡིང་ལ་རྒྱན་
 བེང་ལྷན་ཡོད་ཅིང་། རྒྱན་བེང་ནང་སི་ཁོན་ཞིང་ཆེན་མི་རིགས་དོན་གཙོད་ལྷ་ཡོན་ལྷན་ཁང་གིས་
 ཆོག་མཛོད་ཀྱི་ཚུམ་སྒྲིག་ལས་ཀ་དངོས་ཀྱི་འགན་འཁུར་རྒྱུ་དང་། སི་ཁོན་ཞིང་ཆེན་དང་། བོད་
 རང་སྐྱོང་ཁུལ་གྱི་ཀན་སུཅུ་ཞིང་ཆེན། མཚོ་སྒྲོན་ཞིང་ཆེན། བེ་ཅིན་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་
 བཅས་འབྲེལ་ཡོད་ཕྱེ་ཁག་ནས་བོད་ཡིག་ཅུ་ཆད་མཐོ་ཙམ་ཡོད་པའི་སློ་མཐུན་བསྐྱས་ཉེ་ཚུམ་སྒྲིག་
 ལས་འགན་འཁུར་རྒྱུ་ཀྱང་དབྱང་དང་། བོད་ཁུལ་མཚོ་སྒྲོན། རུབ་བྱང་། ལྷོ་རུབ་བཅས་མི་
 རིགས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ་ལྷ་པོ་སོ་སོས་ཐ་སྐད་ཁག་གཅིག་ལྷ་དག་གཏོར་རྒྱུའི་ལས་འགན་ཁུར་ཉེ་
 ཆོག་མཛོད་འདི་སྤེལ་ཙམ་པར་དུ་བསྐྱུན་ཐུབ་པ་བྱེད་དགོས་ཞེས་བཏོན་ཡོད། ད་ཡོ་ཟླ་བ་ལྷ་པར་
 ཀྲུལ་ཁབ་མི་རིགས་དོན་གཙོད་ལྷ་ཡོན་ལྷན་ཁང་དང་། ཀྲུལ་ཁབ་དཔེ་སྐྱུན་ཅུས་ཀྱི་འགན་འཁུར་
 སློ་མཐུན་གྱིས་ཁོའི་དུཅུ་ཅུ་《བོད་ཀྱི་ཆོག་མཛོད་ཆེན་མོ་》ཚུམ་སྒྲིག་ལས་ཀའི་བཞུགས་མོལ་ཆོགས་
 འདུའི་གཙོ་འགན་བཞེས་པར་མ་ཟད། འགོ་བཟུང་ཆོ་རུང་བཅུགས་ནས་ད་ལྟ་ས་གནས་ཁག་ནས་ཁོའི་
 དུཅུ་ཅུ་ཡེབས་པའི་སློ་མཐུན་ནམས་ལ་འགོ་བཟུང་མཛོད་དེ་བེལ་བྱེད་ཆེ་བའི་ངང་ཚུམ་སྒྲིག་བྱེད་ལུས་
 ཡིན། འཆར་གཞི་ལྷན་བྱས་ན། ཡོ་གསུམ་གྱི་ནང་དུ་ཐེངས་འདིར་པར་དུ་བསྐྱུན་པའི་མ་ཕྱི་དེ་མང་
 གཞིར་བྱས་ཉེ་ཕྱོགས་མཐའ་དག་ནས་བསམ་འཆར་བསྐྱས་ཤིང་སྤྱོད་གསལ་དང་བཟོ་བཅས་ཀྱི་རྒྱ་
 དང་། ཆོག་མཛོད་དངོས་སུ་པར་དུ་བསྐྱུན་ཤིང་ཀྲུལ་ཁབ་ནང་ཁུལ་གྱི་སློག་མཁན་ནམས་ལ་ཕན་

ཐོགས་ཆེ་ཙམ་ཡོང་བ་དང་ཕྱི་ཀྱལ་ལ་ཆབ་སྲིད་དང་རིག་གཞུང་གི་ཤུགས་རྒྱུ་ཡག་ཙམ་ཡོང་བ་
 བྱེད་རྒྱུ་རེ་བ་ཡོད། ཆད་གཞི་དེར་སླེབས་པ་བྱེད་པར་ཕྱིན་ཆད་ཀྱི་འབད་བཙོན་ལ་རག་ལས་ཡོད།
 འདས་ཟིན་པའི་མི་ལོ་ལྔ་བཅུ་འི་རིང་ལ་དབྱར་དགུན་རྩྱུ་མེད་དང་ཉིན་མཚན་དབྱར་མེད་
 ཏུ་དཀའ་ངལ་བརྒྱབ་པ་ནམས་སྒོ་ཡལ་དུ་འཆར་གྱིན་འདུག། དེ་ཡང་དང་ཐོག་ནས་མ་ཕྱི་ཙམ་སློག་
 ལས་ཀར་ཞུགས་པར་མ་ཟད། ད་ལྟ་སྤར་བཞིན་བོད་ཡིག་གི་ལས་ཀ་བྱེད་མཁན་སྒོ་མཐུན་ནི་རྒྱུ་
 ལེ་ཉན་དང་། ཅིན་ཡིང་། ལང་དབྱི་རུན་གསུམ་རང་ཡིན། བཅོངས་འགྲོལ་བཏང་རྩིས་བཙོན་
 བཙོན་གཏན་འབེབས་ཀྱི་ལས་ཀར་ཞུགས་ཐོག ལྟ་སར་ལྟན་ཅིག་ཏུ་མ་ཕྱི་འདུག་གཞི་ཡིག་ཆ་
 འཛོལ་བཟུང་དང་། ཡིག་ཆ་སྒྱུར་བ། ཡིག་ཆ་ཙམ་སློག་བཅས་བྱས་པར་མ་ཟད། ད་ལྟ་སྤར་བཞིན་
 ཆོག་མཛོད་འདིའི་དོན་ཏུ་འབད་བཙོན་ལྟོད་མེད་བྱེད་མཁན་སྒོ་མཐུན་ནི། ཏུང་ཤན་མིང་དང་།
 དབྱང་ཁྲིང་ཡི། ཏུའུ་ཞན་མོ་གསུམ་རང་ཡིན། བོད་རིགས་མཁས་ཆེན་ནང་ནས་ལྟ་སར་མ་ཕྱི་
 ཙམ་སློག་ལས་ཀར་འབད་བཙོན་གནང་ཞིང་། ད་ལྟ་ཡང་ཙམ་སློག་ལས་ཀར་ཞུགས་མཁན་
 མཐེན་རབ་འོད་གསལ་ལུད། མ་ཕྱི་འཛོལ་ལས་ཀར་ཞུགས་མཁན་དག་དབང་ཀྱན་དགའ་དང་།
 སུའི་ཐིང་ཡུན། བཅོངས་འགྲོལ་བཏང་རྩིས་ལྟ་སར་མ་ཕྱི་འགྲོལ་བཤད་འབྲི་མཁན་སྒོ་བཟང་དོ་
 རྩི། འགྲོལ་བཤད་བྲིས་ཆར་རྩིས་གདན་ཞུ་ལྟར་ཁྲིན་ཏུའུ་ཅུ་ཡེབས་ནས་ཞུ་དག་གནང་སྟེ་ཆོག་
 མཛོད་མཚམས་འཛོག་བྱེད་དགོས་བྱུང་ནས་བོད་ཏུ་ཕྱིར་ལོག་ཡེབས་པའི་སྒོ་བཟང་ཐུབ་དབང་
 དང་། གཞན་ཡང་ལྟ་བུ་བསམ་ནམ་དག་གི་སྒོ་ནས་ཆོག་མཛོད་འདིར་ཀྱང་སྒྱུར་གནང་མཁན་བོད་
 རིགས་ཤེས་ཡོན་ཙན། དཔེར་ན་ལུང་ཅན་བསོད་ནམས་ཀྱལ་པོ་སོགས་ནི་སྟོན་རྩིས་སུ་དུས་ལས་
 འདས། དོན་མཐུན་ཐོགས་རྩིང་ཐར་ཐོར་སོང་། བཤེས་གཉིན་ཞན་རབས་རིམ་གྱིས་འདས། ཐོག་
 མའི་སྟོན་དོན་མ་གྲུབ་པས། ཡིད་ལ་བྱན་བཞིན་སྒྱུ་སྤང་ཆེ། ཡིན་ན་ཡང་ད་ལྟ་ཀྱལ་ཡོངས་ས་
 གནས་ཁག་གི་བོད་ཀྱི་སྤྲད་ཡིག་ལས་བྱེད་ནམས་ཀྱིས་ཏང་གི་འབོད་སྒྲུལ་དང་ལེན་ཞུས་ཏེ་ལྟན་ཅིག་
 ཏུ་འཛོམས་ནས་མཐུན་སྒྲིལ་འཐབ་འཛིང་དང་ཐུན་མོང་འབད་བཙོན་གནང་གིན་ཡོད་སྟབས།
 《བོད་ཀྱི་ཆོག་མཛོད་ཆེན་མོ་》ལེགས་འགྱུར་ཐུབ་པའི་རེ་བ་ཆེ་བས་ན། ལོ་ན་དགུ་བཅུར་སླེབས་ཏེ་
 བའི་ཆད་པོ་བདག་ལ་དགའ་སྒྲོ་དཔག་མེད་སྒྲིས་པར་མ་ཟད། ཆོག་མཛོད་འདི་ལ་རེ་བཙོན་ཆེན་
 པོ་གནང་བའི་སྟོག་མཁན་ནམས་ལའང་སེམས་གསོ་ཐེབས་པ་ཞིག་ཡོང་རྒྱ།

གྲང་དབྱི་སྟན་གྱིས།

༡༩༧༩ ལོའི་ཟླ་ ༡༠ པར་ཁྲིན་ཏུའུ་ཅུ་བྲིས།

序 言

这部《藏汉大辞典（征求意见稿）》是《藏汉双解大辞典》初稿，经四川省民委和省文化局拟议，国家民委和国家出版局决定，由《藏汉大辞典》编写组组织部分人力，把下马时尚未编完的四分之一加以整编，连同已编部分一并付印的。

初稿的编写，走过了半个世纪艰苦曲折的道路，只有在中国共产党的领导下，在邓小平同志以及中央和地方领导的亲切关怀下，才使这部辞书编写工作的恢复和初稿的付印成为可能。这是我国少数民族现代文化建设中的一件大事。

早在一九二八年，为了研究西藏学问，我就立志写出一部藏汉大辞书，作为交流汉藏文化的工具。首先我自己学习藏文，后又约集同事，搜罗国内自清代以来编印的藏汉辞书，译用国外出版的藏文资料，在旧社会摧残少数民族文化的辛酸岁月里，长期坚持。到了抗战末期，终于写成一部藏汉辞书的蓝本，共十大册。

解放后，一九五一年开始，我们在四川大学和中国科学院四川分院党委领导下，曾几度展开对上述蓝本的修订。一九五八年四川科分院派我率领一个辞典工作组前往拉萨，在西藏自治区党委和自治区筹委直接领导和有关各方面的大力支持下，充实藏、汉族编写人员，打破蓝本规模，扩大收词范围，重新拟订《藏汉双解大辞典》资料收集规划和编写凡例，报请批准实施。

关于书面语，从各种字书、语法注释、诗歌修辞、同义辞藻、医药、历算、封建法典、旧时公文、逻辑推理、古印度语言学和宗教哲

学等古典书籍中选出大量词汇；关于现代语，收集了解放后的新译词汇、地名、谚语、传统生产技术和风俗习惯等方面人民大众口头流行的词汇，时间约经四年，共得八万余条。一九六二年回到成都着手编写，一九六三年辞典工作改由四川省民委和四川省民族研究所领导。一九六四年，中央民委在北京听取了我们的工作汇报，在为辞典召开的座谈会上和中央民委签发的座谈纪要里，肯定了《藏汉双解大辞典》古今兼顾、古为今用的编写方向，制订了增减内容的七项原则，并规定分期交稿，由北京民族出版社出版试印本一千册。按照这些指示，经过两年多的继续努力，全书面貌有所改进，最后收入词目近五万条，初步形成了现有的规模和体例。

“文化大革命”中，由于林彪、“四人帮”的干扰破坏，辞典工作长期停顿。一九七五年春，国家出版局曾经调集有关藏语文工作者准备在成都恢复编纂工作，才过三、四个月，人员旋又星散。去年年底，我给邓小平同志和方毅同志写信，申诉我的愿望，邓小平同志、方毅同志和乌兰夫同志亲自作了批示。今年二月，中央统战部和国家出版局就恢复《藏汉双解大辞典》的编写问题给邓小平同志写了报告，报告中提出，请四川省民委具体负责辞典的编纂工作，由川、藏、甘、青等省、区和北京民族出版社等有关单位抽调藏文水平较高的同志担任编写，由中央、西藏、青海、西北、西南等五个民族学院各承担部分词条的审稿任务，使辞书能早日编完出版。今年五月，国家民委和国家出版局负责同志在成都主持召开了《藏汉大辞典》编纂工作座谈会，并成立了领导小组，现正领导着由各地抽调前来成都的全体同志进行紧张的编辑工作。计划要在三年内，以这次付印的初稿为基础，广泛征求意见之后，进行补充和修订。要求辞典正式出版以后，在国内对读者有较大的帮助，在国外有较好的政治、学术影响。要达到这一标准，还有待于今后的努力。

回想五十年的漫长岁月里，朝斯夕斯，无间寒暑。早期参加蓝本编

写，现仍从事藏语文工作的同志，仅祝维翰、金鹏、王沂暖三人而已。解放后参加修订，在拉萨一同为初稿收集资料、译稿、写稿，现仍为这部辞书努力不懈的同志，仅黄显铭、杨承丕、胡先模三人而已。藏族宿学，除曾在拉萨为初稿尽力，现又奉调前来参加编写的钦饶威色同志外，其余早期参加蓝本工作的阿旺滚噶、隋廷莹，解放后在拉萨为初稿撰写释文的罗桑多杰，撰完释文又应邀前来成都定稿，直到下马才回西藏的洛桑土旺，以及许多热情支持这部辞书的藏族知识界人士，如江金·索朗杰布等，都已先后作古。旧雨零落，老成凋谢，初志待酬，感慨系之！所幸，全国各地藏语文工作者响应党的号召，萃集一堂，团结战斗，共同努力，《藏汉大辞典》成书有期，这不仅使我望九老苍心情十分舒畅，并可告慰一切对辞书寄予殷切期望的读者。

张怡荪

一九七八年十月于成都

ལྷོ་ག་སྟངས།

དཀ་པོ། མཛེས་ལྗང་འདྲི་ཐ་ལྟ་ཀ་མད་ཐམ་ཅུ་ལོ་ཤིང་ལྟ་ཀ་ཅན་ཅུ་ལོ་ནས་འཕྲིན་ལམ་ཡོད།

ཐཱ་ཅན་སོ་སའི་ཐ་སྟོད་ཀྱི་ཅན་གྱིས་དང་པོ་དེ་རྩོན་ལ་མིང་གཞི་གྲང་བ་དང་། དེ་ནས་མིང་གཞི་ཉིས་བརྒྱེད་
 ཅན། མཚུག་ཏུ་རྩོན་འཚུག་ཡོད་པའི་མིང་གཞི་བཅས་ཤོ་རིམ་ལྟར་བསྟུགས་ཡོད།

མིང་གཞི་རྒྱུང་པ་དང་ཉེས་པ་ཅིགས་ཅན་གྱི་སྤྲུང་སྤྲུང་ཡིག་གི་ལོ་རིམ་རྒྱུང་པ་བརྒྱགས་ཡོད།
 དབྱངས་ཡིག་འདྲ་པའི་སྤྲུང་སྤྲུང་སྤྲུང་སྤྲུང་ལྟུག་མེད་པའི་མིང་གཞི་དང་། རྒྱུང་ལ་རྒྱུང་ལྟུག་ཡོད་པའི་
 མིང་གཞི་བརྒྱགས་ཡོད། ཡང་འཆུག་ས་མཐའི་སྤྲུང་སྤྲུང་དེ་དང་མཐུན་པའི་རྒྱུང་ལྟུག་ཡོད་པའི་སྤྲུང་གྱི་རྒྱུང་
 ལ་བརྒྱགས་ཡོད། དབྱངས་ཡིག་དང་། རྒྱུང་ལྟུག་འདྲིལ་ཅན། རྒྱུང་ལྟུག་མགོ་ཅན་པཅས་ལ་ཀ་མད་ལྷན་
 ལྷའི་ལོ་རིམ་རྒྱུང་པ་བརྒྱགས་ཡོད།

ཐ་སྟོན་མ་ཚད་ཆག་བྱིས་པ་ལན་གྱི་ཡུལ་རྒྱུངས་ཀྱང་དེ་དང་མཇུག་པ།

འགས་སྐྱར་གྱི་སྐད་དོད་གྱི་ཡིག་འབྲུ་དང་པོ་བོད་ཡིག་གི་མིང་གཞིར་ཆ་བཞག་དང་། ཡིག་འབྲུ་གཉིས་པ་
མན་གྱི་བོད་ཡིག་གི་རྒྱུ་འརྒྱལ་དང་མགོ་ཅན་ནམ་འདྲགས་ཅན་ལ་ཆ་བཞག ཡིག་ཡོག་ནམས་དེ་དང་མཐུན་པའི་
བོད་ཡིག་གི་རྒྱུ་ལ་ཆ་བཞག་པཅས་བྱས་ནས་བསྒྲིགས་ཡོད། དབྱངས་རིང་པོ་དང་དབྱངས་ཉིས་པཅེགས་ཅན་དེ་
དང་མཐུན་པའི་བོད་ཡིག་གི་རྒྱུ་འརྒྱལ་པའི་དབྱངས་ཡིག་གི་རྒྱུ་ལ་བཞག་ནས་བསྒྲིགས་ཡོད། གི་གྲུ་བྱིར་
ཡོག་བོད་ཡིག་གི་གི་གྲུ་འི་རྒྱུ་དང་། འབྲུང་བྱ་ཉིས་པཅེགས་ཅན་བོད་ཡིག་གི་འབྲུང་བྱའི་རྒྱུ། ན་རྩ་ཉིས་པཅེན་
ཅན་བོད་ཡིག་གི་ན་རྩའི་རྒྱུ་པཅས་ལ་བཞག་ནས་བསྒྲིགས་ཡོད།

གཉིས་པ། མིང་རྒྱང་རྣམས་(མིང་མཐའ་པ་པོ་པ་པོ་མ་མ་མ་གསུམ་)ཞུང་བཤང་དུ་མིང་གི་དབུ་བ་ཟུ་ཡོད།
 ཆིག་དང་རིག་གནས་ཀྱི་ཐ་སྟེང་ལ་མིང་གི་དབུ་བ་ཟུ་ཡོད། མིང་གི་རྣམ་གསལ་ནི་བྱ་བྱེད་ཐ་དང་པ་དང་། བྱ་བྱེད་
 ཐ་མི་དད་པ། བྱེད་གཞིའི་མིང་། བྱེད་ཚོས་ཀྱི་མིང་། ཞྱི་སྒྲ་དང་དེ་སྒྲ། བྱང་མཚེག་ ཡོད། ཆིག་རྒྱན། ཆིག་
 ཡོགས། རྣམ་དབུའི་རྒྱན། རོབ་དེ་སྒྲ་བཅས་རིགས་བཅུ་གཅིག་དུ་ཟུ་ཡོད།

གསུམ་པ། མིང་གི་དབྱེ་བ་འབྱེད་དགོས་པ་རྣམས་(1),(2),(3).....ཞེས་དབྱེ་རྟགས་དང་། རྟོག་གྱི་དབྱེ་བ་
འབྱེད་དགོས་པ་རྣམས་(1),(2),(3).....ཞེས་དབྱེ་རྟགས་བརྒྱབ་ཡོད་ཅིང་། རྟོག་གྱི་རྣམ་གྲངས་ཤོག་ལ་ད་དུང་དབྱེ་
བ་འབྱེད་དགོས་པ་རྣམས་1,2,3,.....ཞེས་དབྱེ་རྟགས་བརྒྱབ་ཡོད།

པལྱི་པ། མིང་གཅིག་དོན་གཅིག་ཡིན་པ་རྣམས་མིང་གི་དབྱེ་བ་དེ་གྱུ་ཡིག་གི་འབྲེལ་བ་ཤད་ཀྱི་སྒྲོན་ལ་བཞོད་
ཡོད་ཅིང་། མིང་གཅིག་ལ་དོན་གྱི་རྣམ་གྲངས་ཁ་གསལ་ཡོད་པ་རྣམས་མིང་གི་དབྱེ་བ་དེ་རྣམ་གྲངས་དང་པོའི་དབྱེ་

ཉགས་ཀྱི་ཐུན་ལ་བཀོད་ཡོད། དཔེར་ན།

ནགས། ཟྱེ་གིང་མང་པོ་ཡོད་ས། 名词。树林，森林。

ཉེ་པ། 形容词。(1)ཐག་རིང་མིན་པ། 附近，不远。(2)སྤྱི་ཉེ་བ། 亲近，亲密，相好。

ཐུང་བ། བྱ་ཆོག་ནི་ད་ལྟ་བུ་གཙོ་བོར་བྱས་ནས་བཀོད་ཅིང་། གཞུགས་འགྱུར་ཡོད་པ་རྣམས་ཐ་དད་པའམ་
ཐ་མི་དད་པའི་དབྱེ་བ་བྱེ་རྒྱུ་འདས་མ་འོངས་སྐུལ་ཆོག་གི་རིམ་པ་ལྟར་བསྒྲིགས་ཏེ་ཉེས་ཤད་བརྒྱབ་ཡོད། བྱ་ཆོག་
གཞུགས་འགྱུར་མེད་པ་རྣམས་ཐ་དད་པའམ་ཐ་མི་དད་པའི་དབྱེ་བ་བྱེ་རྒྱུ་འདས་པ་ལས་གཞན་བཀོད་མེད།
དཔེར་ན།

ཐོད་པ། (ཐ་མི་དད་པ) བཟད་པ། བཟད་པ། ཐོད། གནས་པ་དང་འདྲུག་པ། 坐，居住，
停留。

བརྟམས་པ། (ཐ་དད་པ) ཐུབ་ཆོད་གཏོང་བ། 欺侮，蔑视，轻凌。

བྱ་ཆོག་གཅིག་ལ་ཐ་དད་པ་དང་ཐ་མི་དད་པའི་དབྱེ་བ་ཡོད་པ་རྣམས་ལ་དང་པོ་ཐ་དད་པ་དང་། ཉེ་ནས་
ཐ་མི་དད་པ་བཀོད་ཡོད། དཔེར་ན།

འགས་པ། ①(ཐ་དད་པ) འགས་པ། དགས་པ། ཁྱོས། གཤོག་པ། 劈开，打碎。②(ཐ་མི་
དད་པ) གས་པ། འགས་པ། རང་བཞིན་དུ་འགས་པ། 裂开，破裂。

བྱ་ཆོག་གཅིག་ལ་དོན་མི་འདྲ་བའི་དབང་གིས་གཞུགས་འགྱུར་ཁག་གཉིས་སམ་གསུམ་ཡོད་པ་རྣམས་བོད་ཡིག་
གི་ཨང་གི་ ༡, ༢, ༣,ཞེས་སྔ་མཐུན་དབྱེ་རྒྱུ་ཉགས་བརྒྱབ་ཡོད། དཔེར་ན།

འགོག་པ། ①(ཐ་དད་པ) ༡.བཀག་པ། དགག་པ། ཁྱོག། (1)རྒྱ་གཙོད་པ། 制止，阻拦，
遮断。(2)ཁྱོལ་བ། 反驳，破斥，否定。༢.བཀོག་པ། དགོག་པ། ཁྱོག། (1)འདྲོན་པ།
拔出，拔掉。(2)སྦྱར་ས་ནས་མར་ལེན་པ། 撕下，剥下。②བདེན་བཞི་མི་ཉག་སྐྱེས་བཅུ་
དྲུག་གི་ནང་གསེས་ཤིག 名词。灭，灭谛。……。

བྱ་ཆོག་གི་འདས་མ་འོངས་སྐུལ་ཆོག་བཅས་བྱེ་བྲག་གི་ཐ་སྟངས་བྱས་ནས་ལོགས་སུ་བསྒྲིགས་ཡོད་ཅིང་། ཐོད་
ཡིག་གི་ཐོག་ནས་དེ་དང་ཐ་སྟངས་གཙོ་བོ་བར་གྱི་འབྲེལ་བ་གསལ་བཤད་བྱས་ཡོད་པ་ལས་དོན་གྱི་རྣམ་གྲངས་བྱེ་མེད་
ལ་དཔེར་བརྗོད་ཀྱང་བརྒྱབ་མེད། དཔེར་ན།

བཟད་པ། ཐོད་པའི་འདས་པ་དང་མ་འོངས་པ།

ཉོན། ཉན་པའི་སྐུལ་ཆོག

བཀག་པ། རྒྱ་གཙོད་པ་དང་ཁྱོལ་བའི་དོན་དུ་གོ་བའི་འགོག་པའི་འདས་པ།

གས་པ། ཐ་མི་དད་པར་འཇུག་པའི་འགས་པའི་འདས་པ།

དྲུག་པ། ཐ་སྟངས་ལ་སྦྱི་དང་བྱེ་བྲག་གི་དབྱེ་བ་ཡོད་པ་རྣམས་ཐ་སྟངས་བྱེ་བྲག་པའི་འག་དུ་འབྲེལ་བཤད་བརྒྱབ་
ཐོག་དེ་དང་སྦྱི་ཐ་སྟངས་བར་གྱི་འབྲེལ་བ་གསལ་བཤད་བྱས་ཡོད། དཔེར་ན།

སྐར་ཆེས། རིག་གནས་རྒྱུང་བ་ལྗང་ནང་གསེས་ཤིག 天文历法。…… 是小五明之一。

མི་མཐུན་དཔེ་ཡང་དག དཔེ་ཡང་དག་གཉིས་ཀྱི་ཡ་གྲུ། 正异喻。二种正喻之一。……。

མ་སྟད་ལ་རྒྱུ་པ་དང་བརྒྱུ་པ་འདི་དབྱེ་བ་ཡོད་པ་རྣམས་ལ་ཐོད་ཡིག་གི་ཐོག་ནས་བརྒྱུ་པ་དེར་དེ་དང་དེའི་
བརྒྱུ་མཇེག་གས་བརྒྱུ་མིང་ཞེས་བཞོད་ཡོད། དཔེར་ན།

ཡང་ཡོང་། ཡང་ཇེ་ཡང་ཇེ་འདི་བརྒྱུ་མཇེག་

རྒྱགས་ཆེན། རྒྱགས་པ་ཆེན་པོའི་བརྒྱུ་མིང་།

ཡི་གེ་གདམ་ང་ཅན་རྣམས་མ་སྟད་ཀྱི་གྲུ་ཏུ་བཞོད་ཅིང་། དེ་དག་ཡན་ཚུན་བར་གྱི་འབྲེལ་བ་གསལ་བཤད་
བྱས་པ་ལས་འབྲེལ་བཤད་བྱས་མེད། དཔེར་ན།

འཕྱིན། ཐིན་དང་འབྲ།

འབྱེད་པ། འབྱེད་པའི་འབྲི་རྒྱལ་གཞན་ཞིག་

མིང་གཅིག་ལ་མ་སྟད་མི་འདྲ་བ་ཡོད་པ་རྣམས་སོ་སོར་བཞོད་ཅིང་། ཐོད་ཡིག་གི་ཐོག་ནས་ཡན་ཚུན་བར་གྱི་
འབྲེལ་བ་བརྒྱབ་པ་ལས་འབྲེལ་བཤད་བྱས་མེད། དཔེར་ན།

ཁྱ་བདག་ ཁྱ་རྒྱལ་དང་དོན་གཅིག་

ཆངས་པ་ཀྱན་འཛོར་གྱི་སྟ། ཆངས་པ་མདུན་ན་འདོན་དང་དོན་གཅིག་

གོ་དོན་རྒྱར་ཏུ་ལྟ་དགོས་པའི་མ་སྟད་རྣམས་ལ་ཐོད་ཡིག་གི་ཐོག་ནས་དེ་དང་དེར་ རྒྱས་ ཞེས་བཞོད་ ཡོད།
དཔེར་ན།

ཐོད་ཆོལ་ཁ་གསུམ། ཆོལ་ཁ་གསུམ་ལ་སྟོམ།

བདུན་པ། མངོན་བཟོད་དང་། རྩལ་སྐད། རྩལ་སྐད། རྩལ་སྐད། རྩལ་སྐད་སྐད། བད་རྟིང་སྐགས་སོ་
སོར་(མངོན) (ལུལ) (རྩལ) (སྐག) (ལྟེན) (ལྟེན)བཅས་ཀྱི་གསལ་རྟགས་བརྒྱབ་ཡོད།

བརྒྱད་པ། དོན་གཅིག་ལས་མེད་པའི་མངོན་བཟོད་རྣམས་སྟོན་ལ་རྩལ་གྱི་ཡིག་གི་ཐོག་ནས་ཐད་སྐྱར་བྱས་ཤིང་།
དེ་ནས་དེ་དང་དེའི་མིང་གི་རྣམ་གྲངས་བཞོད་ཡོད། དོན་གཅིག་མིང་གི་རྣམ་གྲངས་ཁ་གསུམ་ཡོད་པའི་མངོན་བཟོད་
རྣམས་མིང་གི་རྣམ་གྲངས་ཞེས་གསལ་རྟགས་བརྒྱབ་པ་ལས་ཐད་སྐྱར་བྱས་མེད། དཔེར་ན།

ཀྱན་སྟོད་མཚུངས། (མངོན) ཐོགས་སོ། 同行止。女友的异名。

ལྷག་ཉལ། (མངོན) (1)སྟལ། 蛇的异名。(2)དོམ། 熊的异名。(3)འབྲི་བ། 鼯鼠的异名。

དོན་གྱི་རྣམ་གྲངས་རིགས་གཅིག་ལ་གཏོགས་པའི་མངོན་བཟོད་དེ་དག་ནི་རྣམ་གྲངས་དེ་རང་གི་མཚུག་ལ་སྟེ་
ཆན་གཅིག་ཏུ་བསྒྲིགས་ཏེ་མིང་གི་རྣམ་གྲངས་བཞོད་ཡོད་པ་ལས་རྩལ་གྱི་ཡིག་ཏུ་བསྐྱར་མེད། དཔེར་ན།

ཀྱང་སྟེགས། ཀྱང་པ་འཛོག་ས་སྟེགས། 足凳，踏脚凳。མིང་གི་རྣམ་གྲངས་ལ་ཀྱང་ཁྱི་དང་།

ཀྱང་རྟེན། ཞབས་སྟེགས་བཅས་སོ།

དགུ་པ། རྟགས་སྐྱར་སྐད་ཀྱི་སྐད་དོད་རྣམས་ལ་དབྱེ་རྟགས་()བརྒྱབ་སྟེ་མ་སྟད་ཀྱི་རྩིས་ལ་བཞག་ཡོད།
རྩལ་གྱི་ཡིག་གི་ཐོག་ནས་སྟོན་ལ་དོན་སྐྱར་དང་། དེ་ནས་སྐྱར་བྱས་ཡོད། དཔེར་ན།

བཅོམ་ལྷན་འདས། (ལྷག་ལྷན་) བདུད་བཞི་བཅོམ་ཞིང་། རྟགས་པའི་ཡན་ཏན་རྩལ་དང་

ལྷན་པ། སྤྱད་ཞི་གཏིས་ཀྱི་མཐའ་ལས་འདས་པ་སྟེ་སངས་རྒྱུ་ཀྱི་མཆན། 出有坏，世尊。佛

的别号。梵音译作薄伽梵。……。